

Prezumția de nevinovăție reprezintă o cutumă legală utilizată în majoritatea statelor civilizate, care implică o presupunere că o persoană este considerată ca fiind inocentă până la proba contrarie. Scopul prezumției de nevinovăție este acela de a proteja individul împotriva măsurilor abuzive, prin garantarea libertății individuale, prin stimularea căutării adevărului de către autoritățile statului și prin evitarea convingerii că persoana împotriva căreia se exercită o acțiune penală este vinovată.

Prezumția de nevinovăție, încă de la primele semne ale conturării conceptului, cu toate implicațiile sale și până la consacrarea sa actuală în sistemele de drept moderne, a cunoscut o evoluție continuă, reprezentând unul dintre principiile fundamentale ale oricărui proces penal și totodată un mijloc de protecție a justițiabilului în fața forței coercitive a statului.

Înainte de a fi expres menționată în textele normative statale, cum ar fi Consituțiile sau Codurile de Procedură Penală naționale, prezumția de nevinovăție a cunoscut o întreagă evoluție. Încă de la începuturile formării conceptului, scopul prezumției de nevinovăție a fost acela de a proteja individul împotriva măsurilor abuzive, prin garantarea libertății individuale, prin stimularea căutării adevărului de către autoritățile statului și prin evitarea convingerii că persoana împotriva căreia se exercită o acțiune penală este vinovată.

Chiar dacă ideea conform căreia o persoană asupra căreia planează suspiciuni cu privire la săvârșirea unor infracțiuni sau fapte care contravin ordinii sociale trebuie considerată nevinovată până la condamnarea printr-o hotărâre judecătorească a apărut încă din cele mai vechi timpuri, în dreptul roman existând vestita formulare *Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat*, adică - sarcina probei revine celui care declară, nu celui care neagă sau după cum există mențiuni și texte în acest sens încă din evul mediu, în Magna Charta Libertatum. Secolul al XVII-lea a văzut apariția unei serii de documente cum ar fi petiția drepturilor din 1628 și Habeas Corpus Act din 1679, conform cărora tribunalele le-a fost încredințat controlul asupra reținerilor și arestării cetățenilor.

Potrivit prevederilor Habeas Corpus Act, la cererea arestatului sau a oricărei alte persoane, tribunalul era obligat să emită un mandat de aducere a arestatului, putând hotărî fie trimiterea lui în închisoare, fie punerea lui în libertate, cu sau fără cauțiune. Regula prezumției de nevinovăție a fost consacrată pentru prima oară de către Revoluția Franceză prin Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului, adoptată de Adunarea Națională a Franței la data de 26 august 1789. Orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilității sale.

Prezumția de nevinovăție, în statul de drept

Dacă se consideră indispensabil să fie arestat, orice severitate care n-ar fi necesară pentru a se asigura de persoana sa, trebuie să fie în mod riguros reprimată prin lege (art.9 din Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului). Cuprinsul acestui text legislativ a avut o importanță deosebită pentru sistemele de drept europene, influențând, în sens umanist, toate sistemele de drept procesual penal ale Europei.

Exemplificativ cu privire la importanța acestui document-pilot în materia garantării drepturilor procesuale în procesul penal este faptul că până chiar și la ora actuală preverile Declarației drepturilor omului și a cetățeanului sunt considerate a fi pilonul de dezvoltare a logicii și a principiilor fundamentale ale procesului penal. Această prezumție a fost consacrată la nivel mondial de art. 11 din Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de ONU la 10 decembrie 1948. Orice persoană învinuită (acuzată) a fi săvârșit o infracțiune este prezumată nevinovată atâta timp cât vinovăția sa nu a fost stabilită (dovedită) într-un proces public cu asigurarea garanțiilor necesare apărării (art. 11 din Declarația Universală a Drepturilor Omului), prevederile referitoare la prezumția de nevinovăție fiind reiterate la nivel internațional și în corpul Pactului Internațional al Drepturilor Civile și Politice.

Același principiu este statuat și de art. 6 alin. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, text conform căruia Orice persoană acuzată de vreo infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită. În baza acestui articol, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit în nenumărate rânduri faptul că o persoană nu poate fi considerată vinovată în sensul legii penale, cu toate repercusiunile ce decurg de aici, fără existența unei hotărâri definitive de condamnare. Așadar, prezumția de nevinovăție subzistă până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești prin care se constată contrariul.

De asemenea "Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene", art.48, se referă la prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare. Domeniul de aplicare a articolului 48 este identic cu cel al art. 6 din CEDO, având următorul text:

-Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

-Orice acuzat are, în special, dreptul:

Prezumția de nevinovăție, în statul de drept

* să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

* să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

* să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

* să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

* să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere. Și Constituția României, în art. 23 alin. 11, consfințește prezumția de nevinovăție ca principiu constituțional.

La rândul său, Codul de procedură penală în vigoare, arată explicit că orice persoană este considerată nevinovată până la momentul stabilirii vinovăției sale printr-o hotărâre judecătorească definitivă. După administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului. Presumția de nevinovăție este o prezumție relativă, putând fi răsturnată prin dovedirea vinovăției în cursul probațiunii. Presumția de nevinovăție este asigurată prin intermediul separației puterilor în stat și este reglementată în legătură cu dreptul la tăcere, imparțialitatea instanței etc.

În principiu, această creație a legii este raportată la sarcina probei. Astfel organele judiciare trebuie să dovedească pe bază de probe legal administrate vinovăția suspectului sau inculpatului, chiar dacă acesta se poate folosi de dreptul la tăcere. Totuși, acest principiu nu este incompatibil cu încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției sau cu procedura abreviată de judecare în cazul recunoașterii învinuirii.

Nu trebuie să considerăm că pronunțarea unei soluții de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei sau de aplicare a unei măsuri educative (în prima fază de judecată, la o instanță de fond) răstoarnă prezumția de nevinovăție până la rămânerea definitivă a hotărârii. Întrucât și după pronunțarea sentinței, în faza de apel, inculpatul va beneficia în continuare de beneficiile acestui principiu, putând obține în etapa apelului o soluție de achitare.

Nerespectarea principiului prezumției de nevinovăție nu este aplicabilă doar în materie penală deoarece, în anumite cazuri, exercitarea abuzivă a dreptului la liberă exprimare poate să afecteze onoarea sau reputația unei persoane, conducând astfel la un prejudiciu ce trebuie reparat. Având o reglementare clară în Codul de Procedură Penală, principiul prezumției de vinovăției trebuie respectat și trebuie să ofere suspectului sau inculpatului o protecție sporită împotriva măsurilor arbitrare luate de organele judiciare și împotriva abuzurilor și a oprobriului public.

Av. Tatiana Rădulescu